

Aan de gemeenteraad

Onderwerp

Ontwikkelingen opvang en huisvesting statushouders, asielzoekers en vluchtelingen Oekraïne

Op welke gronden deze brief?/Waarom nu voorgelegd?

In deze raadsbrief informeren we u over de opgave voor Rotterdam voor de opvang van asielzoekers en Oekraïense vluchtelingen en huisvesting van statushouders, en de wijze waarop de gemeente Rotterdam invulling geeft aan deze opgave.

Toelichting

De nationale en internationale opvangcrisis blijft aanhouden. Zoals bijna dagelijks te volgen in de media staat de doorstroming en opvang van vluchtelingen in Nederland onder druk. Er is nog steeds een tekort aan landelijke opvangcapaciteit, de taakstelling om statushouders te huisvesten is dit jaar flink groter dan vorig jaar (ook voor gemeente Rotterdam) en de oorlog in Oekraïne duurt voort. De asielzoekerscentra zitten vol en kunnen nieuwe vluchtelingen nauwelijks opvangen. Met de verlenging van de asielschepen, de ontwikkeling van de doorstroomlocatie Merwehaven en de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne draagt Rotterdam bij aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid om de druk op de asielketen te verlichten.

In Nederland, zo ook in Rotterdam, is sprake van krapte op de woningmarkt, in de zorg en het onderwijs. De druk op de woningmarkt is hoog. Met tijdelijke woonoplossingen wordt een creatieve invulling gegeven om relatief snel woonruimte te realiseren. Rotterdam zet zich in om deze opgave het hoofd te bieden maar dat blijft een uitdaging.

Relatie met het coalitieakkoord/collegewerkprogramma/eerder aangenomen moties en gedane toezeggingen:

Het college heeft toegezegd de raad blijvend te informeren over de ontwikkelingen op de opvangdossiers.

Inhoudelijke toelichting:

Asielopvang

Huidige situatie

Er zijn momenteel 500 asielopvangplekken op vier kleinschalige riviercruiseschepen, verspreid over de stad. Deze schepen liggen in de Maashaven, Spoorweghaven, Schiehaven en aan de Aelbrechtskade. Half november verhuist het schip in de Spoorweghaven naar de Sint-Jobskade. De 500 plekken waren eerder verdeeld over vijf schepen. De opvangplekken zijn met een jaar verlengd tot 1 november 2024. De situatie op de asielschepen is goed en verloopt rustig. Er is een vaste crew op elk schip. COA is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken en in- en uitstroom aan boord. Op de asielschepen worden activiteiten georganiseerd.

Spreidingswet

Op 10 oktober is de spreidingswet door de Tweede Kamer aangenomen. Het doel van de Spreidingswet is het geven van een (structurele) wettelijke taak aan gemeenten voor de opvang van asielzoekers. Het COA is dan niet meer alleen afhankelijk van de vrijwillige medewerking van gemeenten. In de Tweede Kamer zijn enkele amendementen aangenomen die de wet minder complex en beter uitvoerbaar maken. Een van de aangenomen amendementen ziet toe op het meewegen van de sociaaleconomische draagkracht¹ (naast inwonertal) van een gemeente bij vaststelling van de verdeling. Dit aangenomen amendement zal gevolgen hebben voor de taakstelling van het aantal asielzoekers dat Rotterdam moet opvangen onder de spreidingswet. Het is nog niet duidelijk wat de exacte gevolgen zijn voor de verdeelsleutel en dus nog niet zeker hoeveel asielzoekers in Rotterdam opgevangen zullen moeten worden als de spreidingswet wordt aangenomen. Op 31 oktober heeft de Eerste Kamer de wet niet controversieel verklaard, behandeling door de Eerste Kamer vindt na de Tweede Kamer verkiezingen van 22 november plaats.

Opvang Vluchtelingen Oekraïne

Huidige situatie

De Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB) is met een jaar verlengd, tot en met 4 maart 2025. Dit geeft vluchtelingen uit Oekraïne het recht om tot die datum in EU-lidstaten te verblijven.

Er staan in Rotterdam momenteel 2.448 Oekraïense vluchtelingen ingeschreven in de Basis Registratie Personen (BRP), waarvan 1.281 in de gemeentelijke opvang (GOO) en 1.167 in de particuliere opvang (POO) (peildatum: 03-11-2023). Het werkelijke aantal vluchtelingen op opvanglocaties ligt iets hoger, dit komt doordat het twee tot vier weken duurt voordat mensen in de BRP ingeschreven staan.

De afgelopen weken is het tekort aan opvangplekken in het land groter geworden dan voorheen. Rotterdam is door het Rijk gevraagd om 176 extra Gemeentelijke Opvang (GOO)-plekken te realiseren, uiterlijk op te leveren op 1 februari 2024. De totale opgave komt daarmee uit op 2.153 gemeentelijke opvangplekken voor Rotterdam.

¹ de zogeheten Sociaaleconomische status – Welvaart, Opleiding en Arbeidsscore (SES-WOA-score), een indicator van het CBS

Op dit moment heeft gemeente Rotterdam 1.706 opvangplekken op 31 gemeentelijke opvang locaties verspreid door de stad. Naast de 31 locaties worden op nog op een aantal locaties voorbereidingen getroffen om vluchtelingen op een goede manier op te vangen en onderzoeken we op een aantal locaties nog of deze geschikt (te maken) zijn. Hiermee verwachten we dat we in maart 2024 de inspanningsverplichting van 2.153 opvangplekken hebben gerealiseerd.

Aanvullend op de vraag om extra tijdelijke opvangplekken, is er een verzoek vanuit het Rijk aan de Veiligheidsregio's gekomen voor 200 extra crisishulpopvangplekken per Veiligheidsregio. Naar aanleiding van deze oproep heeft Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond de capaciteit op de regionale HUB opgeschaald. Ook zijn er in verschillende regiogemeenten zowel noodopvangplekken gerealiseerd als extra plekken op tijdelijke opvanglocaties. Gemeente Rotterdam heeft snel extra plekken gecreëerd door het verlengen van bepaalde locaties en het nog efficiënter inzetten van bestaande plekken. Als regio voldoet Rotterdam-Rijnmond momenteel ruim aan haar opgave.

Via de meicirculaire hebben gemeenten Rijksmiddelen ontvangen om het gemeentelijk aanbod van taalonderwijs aan Oekraïense volwassenen uit te breiden. Voor Rotterdam betekent dit dat er vanaf november 2023 ongeveer 400 taaltrajecten beschikbaar komen. Binnen de taaltrajecten zijn ook inburgeringsthema's opgenomen.

Ontwikkelingen

De Tijdelijke Wet Opvang Ontheemden Oekraïne is in behandeling in de Tweede Kamer. Als de wet ingaat gaat de wettelijke verantwoordelijkheid voor de opvang over van burgemeesters naar het College van B&W. Ook wordt gegevensuitwisseling tussen het UWV en gemeenten mogelijk. De wet is van tijdelijke aard en wordt gekoppeld aan de duur van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB) met eventuele uitloop van een jaar. Wanneer de Tweede en Eerste Kamer stemmen over de wet is nog niet bekend.

Verschiedende Veiligheidsregio's hebben te kennen gegeven de uitvoerende taken in het Oekraïne dossier in de huidige fase niet langer te zullen vervullen. Belangrijkste reden is dat de opvang van Oekraïense vluchtelingen inmiddels geen crisiskarakter meer heeft. Voor de overdracht van de wettelijke taak aan Colleges van B&W heeft het Rijk een nieuw bestuurlijk afsprakenkader opgesteld waarin staat dat de rol van de Veiligheidsregio overgedragen kan worden aan een regionaal samenwerkingsverband. Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond en de regiogemeenten zijn in gesprek over de overdracht van de taken. In een volgende raadsbrief wordt u hier verder over geïnformeerd.

Doorstroomlocatie

De doorstroomlocatie MS Silja ligt sinds juli in de Merwehaven, een creatieve oplossing om gekoppelde statushouders tijdelijk te huisvesten, de asielketen te verlichten én de woningvoorraad van Rotterdam te vergroten. Hierover is uw raad op 22 juni geïnformeerd (23bo005986). Op de doorstroomlocatie worden statushouders die aan Rotterdam gekoppeld zijn, tijdelijk gehuisvest. Statushouders zijn vluchtelingen aan wie een verblijfsvergunning is toegekend en die in aanmerking komen voor huisvesting en een inburgeringstraject. Het regelen van deze huisvesting, evenals het organiseren van de inburgering, is een wettelijke taak voor gemeenten. De taakstelling, dat wil zeggen het aantal statushouders dat gehuisvest en begeleid moet worden, maakt het Rijk steeds per half jaar bekend.

Huidige situatie

Op 13 november wonen er 1.200 bewoners op de doorstroomlocatie. Deze aantallen verschillen per dag, omdat er dagelijks mensen doorstromen naar een eigen woonruimte in een gemeente (Rotterdam of regiogemeente). De situatie en sfeer aan boord is goed. Nu de eerste weken voorbij zijn, is er rust en regelmaat aan boord.

Participatie regio

Er zijn 500 plekken op de doorstroomlocatie voor statushouders gekoppeld aan regiogemeenten. Op 13 november zijn er 250 plekken gevuld met aan regio gekoppelde statushouders. Het Centraal Orgaan Asielzoekers (COA) is, op basis van de gemaakte afspraken, verantwoordelijk voor de instroom van de statushouders en is hierover in gesprek met individuele regiogemeenten om hier invulling aan te geven.

Activiteitenprogramma en Vroege Start Inburgering

De statushouders op de doorstroomlocatie bieden we een activiteitenprogramma zodat zij hun tijd op deze doorstroomlocatie zinvol kunnen besteden en een goede en snelle start kunnen maken in hun nieuwe woonplaats. In dit kader verzorgt stichting Mano in opdracht van de gemeente diverse activiteiten die zich richten op vier pijlers: 1) Rotterdam/de maatschappij leren kennen; 2) Zinnvolle dagbesteding (arbeidstoeleiding en ontspanning); 3) Mentale gezondheid (als basis voor activering); 4) een uitgebreid kinderprogramma.

Daarnaast zet de gemeente zelf in op het mogelijk maken en stimuleren van deelname aan de zogenoemde Vroege Start van de inburgering (voor volwassen statushouders). In de afspraken met het Rijk heeft de gemeente aangegeven op de doorstroomlocatie uitvoering te willen geven aan Vroege Start, mede op basis van de positieve resultaten van de eerdere pilot in Rotterdam. Uitgangspunt daarbij is dat zoveel mogelijk wordt aangesloten op de bestaande inburgeringsorganisatie, zodat de Vroege Start duurzaam in het inburgeringsproces kan worden ingebed en geborgd. Deelname aan Vroege Start is vrijwillig maar niet vrijblijvend. De verplichting tot inburgering is er pas vanaf het moment van het verkrijgen van een eigen woonruimte in Rotterdam.

De kosten voor het organiseren en voor de extra benodigde capaciteit voor de Vroege Start worden vergoed door het Rijk. Het vraagt tijd om dit goed te organiseren en extra benodigde mensen te werven voor de teams in de inburgeringsketen. Recent is met een groep begonnen met het inrichten en uitvoeren van Vroege Start op de doorstroomlocatie. De werving van nieuwe medewerkers is in volle gang. En intussen is, in nauwe samenwerking met de consultants van COA, alvast gestart met het organiseren van groepsvoorlichtingen voor de leeftijdsgroep 18 tot 27 jaar. Met statushouders die dat wilden, heeft ook direct ook een individueel gesprek plaatsgevonden met een consultant. De groepsvoorlichting en individuele gesprekken krijgen op korte termijn een vervolg.

Binding in de wijk

Het college vindt het belangrijk om ook aandacht te hebben voor de wijk Mathenesse (dat bestaat uit Oud-Mathenesse, Nieuw-Mathenesse, het Witte Dorp en het Merwede/Vierhaven-gebied), waarin deze doorstroomlocatie is gerealiseerd, met oog en oor voor de kansen en mogelijkheden die hierbij vanuit de wijk zelf naar voren worden gebracht. Aan de wijk zijn extra middelen toegekend voor het organiseren van verbindende activiteiten (middels een ophoging van het wijkmanager-budget).

In dit kader is er vanuit de wijk zelf een werkgroep ontstaan (met bewoners en ondernemers) die zich nu actief inzet voor het idee om op het braakliggende terrein naast de doorstroomlocatie een tijdelijk 'dorpsplein' op te zetten.

Hier zullen, samen met de bewoners van de doorstroomlocatie, activiteiten geprogrammeerd en georganiseerd worden waar men elkaar kan ontmoeten en gezamenlijk gebruik van kan maken. Het streven is om in december met activiteiten te starten. Het doel is om bewoners van omringende wijken, bewoners van de doorstroomlocatie en toekomstige bewoners (van de nieuwbouw) gelegenheid te bieden elkaar te ontmoeten in gezamenlijke activiteiten. Het komt tegelijk tegemoet aan de behoefte aan meer buiten(speel)ruimte voor de kinderen die verblijven op de doorstroomlocatie.

Dit initiatief wordt van harte ondersteund door COA en de gemeente. Het draagt bij aan de leefbaarheid en aan contact en verbinding van vaste, tijdelijke en nieuwe bewoners van Mathenesse. Bij het organiseren van het dorpsplein en het gezamenlijk invullen van de programmering kunnen deze diverse bewonersgroepen hun energie en talent inzetten, voor elkaar en voor de wijk. Dit draagt weer bij aan activering en talentontwikkeling en aan wederzijds begrip en sociale cohesie.

Doorstroom naar huisvesting

Het streven is dat de bewoners zo kort mogelijk op de doorstroomlocatie verblijven. De specifieke verblijfsduur zal verschillen per individu of gezin in verband met het variërende vrij te komen aanbod van woningen of woonmogelijkheden (zoals flexwoningen en verbouwd bestaand vastgoed). In sommige gevallen is het ook moeilijker om passende huisvesting te vinden, bijvoorbeeld voor grote gezinnen.

Het doorstromen naar een eigen woonruimte door statushouders, gebeurt het hele jaar door. Tussen 12 juli en 13 november zijn er 225 bewoners van de doorstroomlocatie doorgestroomd naar huisvesting in de gemeente Rotterdam. Dit betreft alleen de bewoners van de doorstroomlocatie, in totaal zijn er meer statushouders gehuisvest (zie hieronder voor meer informatie over de huisvesting statushouders).

Statushouders

Elke gemeente heeft een wettelijke taak om statushouders te huisvesten en inburgering aan te bieden. Zoals we ook in het coalitieakkoord hebben gesteld, nemen we onze verantwoordelijkheid voor statushouders die door het Rijk worden toegewezen aan Rotterdam. Rotterdam kent echter al vele uitdagingen. We hebben daarom ook gezegd dat we een lobby starten richting het Rijk om als Rotterdam een eerlijke bijdrage te leveren voor de taakstellingen voor de huisvesting van statushouders: niet langer naar inwoneraantal, maar naar draagkracht, zodat Rotterdam meer wordt ontzien dan nu het geval is. Zoals toegezegd (23bb006120) in de commissie WIOSSAN van 20 september 2023 hebben we in dit kader een lobbybrief verstuurd aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Deze brief is als bijlage bijgevoegd. We beschouwen de toezegging hiermee als afgedaan.

Gemeente Rotterdam beoogt de taakstelling te halen door een combinatie van huisvesting via corporaties en via alternatieve huisvesting zoals particuliere verhuurders, nieuwbouw van flexwoningen (waarvan 1/3 voor statushouders en 2/3 voor bijvoorbeeld starters en spoedzoekers) en verbouw van bestaand vastgoed, zoals kantoorpanden).

Rotterdam loopt in het eerste half jaar van 2023 achter op de taakstelling. Het aantal beschikbare corporatiewoningen en de realisatie van alternatieve (tijdelijke) huisvesting loopt op dit moment niet op schema.

De Provincie heeft hierin een toezichthoudende taak en stuurt de gemeente vier keer per jaar een toezichtbrief. Op 1 juli en 1 januari is er een halfjaarlijks beoordelingsmoment en is het mogelijk dat de gemeente, bij het niet halen van de taakstelling, een trede stijgt op de interventieladder van de Provincie. Per 1 juli 2023 heeft gemeente Rotterdam haar taakstelling niet gehaald en stijgt de gemeente één trede op de interventieladder naar trede 2a 'informatie opvragen en beoordelen'. Dit leidt niet tot maatregelen of sancties of iets dergelijks (de ladder bestaat uit in totaal 6 treden).

De Provincie heeft ons per brief geïnformeerd over een aanpassing van de taakstelling voor 2023. De taakstelling is naar beneden bijgesteld met 361 personen naar 650, waarmee het totaal voor 2023 uitkomt op 1.434 personen. Daarnaast is de taakstelling voor het 1e halfjaar van 2024 voor Gemeente Rotterdam 693 personen. Dit aantal is lager dan de taakstelling in het eerste halfjaar van 2023 (784).

De verwachting is dat Rotterdam de taakstelling 2023 wel gaat halen, mede dankzij de inzet van de doorstroomlocatie en het feit dat de taakstelling naar beneden is bijgesteld. De verwachting is dat Rotterdam in januari 2024 weer daalt op de interventieladder naar trede 1 (signaleren).

De huisvesting op de doorstroomlocatie is tijdelijk; Rotterdam heeft de opgave om de bewoners door te verhuizen naar een woning. Hiermee wordt de druk op de woningmarkt doorgeschoven naar 2024 en zorgt het voor een extra huisvestingsopgave dat jaar. In 2024 staan we dus voor een grote uitdaging. Met de verwachte oplevering van flexwoningen in 2024 (en 2025) en de blijvende inzet op alternatieve huisvesting via particuliere verhuur en de verbouw van bestaand vastgoed, werkt Rotterdam hieraan.

Vooruitblik op de toekomst

Kleinschalige opvang

Rotterdam heeft in de afgelopen tijd goede ervaringen opgedaan met kleinschalige opvang van vluchtelingen (op de kleinschalige riviercruiseschepen voor asielopvang en de kleinschalige opvanglocaties voor Oekraïense vluchtelingen): zowel op de locaties zelf als qua draagvlak in de omgeving. Op de locaties geeft kleinschaligheid de mogelijkheid om rust en maatwerk in de begeleiding te bieden. Daarnaast is er over het algemeen sprake van een goed contact met de omgeving: de omvang van de locaties is voor bewoners te overzien, mensen bieden spontaan hulp aan, vrijwilligerswerk komt op gang, men ervaart vrijwel geen overlast en eventuele klachten kunnen steeds snel worden opgelost. Rotterdam wil blijven inzetten op kwaliteit en draagvlak en verkiest daarom kleinschalige opvang boven grootschalige opvang voor zowel de opvang van vluchtelingen.

Aandachtsgroepen samen huisvesten

De opvangcapaciteit en de woningmarkt zal de komende jaren onder druk blijven staan. We zullen daarom moeten blijven zoeken naar creatieve oplossingen om verschillende doelgroepen van onderdak te voorzien. Daarbij kijken we steeds meer met een integrale blik naar kansen en mogelijkheden in de stad, waarbij we inzetten op de realisatie van (tijdelijke) opvang/huisvesting voor zowel vluchtelingen als andere aandachtsgroepen. Een locatie als Waelestein (een leegstaand verzorgingshuis) is daar een goed voorbeeld van. Hier worden verschillende aandachtsgroepen gehuisvest.

Maar ook de realisatie van de doorstroomlocatie is een goed voorbeeld: Hierbij heeft Rotterdam een aantal afspraken gemaakt met het Rijk, waarbij met een integrale blik is gekeken naar de huidige krapte op de woningmarkt en Rotterdam tegelijkertijd extra middelen heeft ontvangen voor het creëren van extra woonruimte voor zowel statushouders als andere Rotterdammers. Dit draagt bij aan het verlagen van de druk op de woningmarkt en het in balans brengen van de huisvesting voor diverse doelgroepen.

Tot slot

Bij de opvang en huisvesting van vluchtelingen en statushouders is voor het college de kwaliteit van de opvang en huisvesting een belangrijk uitgangspunt. Dit betekent dat Rotterdam de mensen die we opvangen en huisvesten voldoende zorg, ondersteuning en onderwijs kunnen bieden. Als college nemen we daarbij de draagkracht van de stad in ogenschouw. Zowel landelijk als in Rotterdam staan we voor uitdagingen, dat vraagt wat van onze stad. Rotterdam zet zich in om deze opgaven het hoofd te bieden maar dat is en blijft ook de komende periode een uitdaging.

Financiële en juridische consequenties/aspecten:

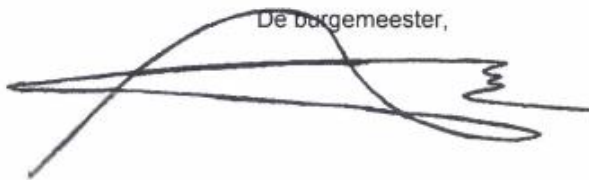
De opvang van asielzoekers, Oekraïense ontheemden en gekoppelde statushouders is kostendekkend en wordt geheel gefinancierd door rijksmiddelen.

De opvang van de genoemde groepen zijn allen gebaseerd op verschillende regelgeving (Vreemdelingenwet, Wet Inburgering, Europese regelgeving) en kennen derhalve allen verschillende vereisten, voorwaarden en financiële en bestuurlijke structuren. Deze opvangopgave staat naast de wettelijke opvangtaak van de gemeente op grond van de Wmo2015.

De secretaris,

V.J.M. Roozen

Burgemeester en Wethouders van Rotterdam,

De burgemeester,

A. Aboutaleb

Bijlage

Brief 'Taakstelling huisvesting statushouders mede o.b.v. draagkracht' tav staatsecretaris Christophe van der Maat van Justitie en Veiligheid, 14 november 2023